

# Tänk till, gör rätt!

Strategi för tillgänglighetsarbete i Umeå kommun



# Innehåll

Inledande ord	3
Tillgänglighet är ditt ansvar	4
Syfte med strategin	5
Ord och betydelser	6
Vad säger lagen?	8
Bättre tillgänglighet underlättar för alla	10
En tillgänglig arbetsmarknad	13
Stöd i arbetet för tillgänglighet	15
Umeås vision och målsättning	17
Litteratur och informationsmaterial	19

Strategisk utveckling:

Omslagsbild: Elin Berge

Läs mer på [www.umea.se/tillganglighet](http://www.umea.se/tillganglighet)

## Inledande ord

Arbetet med tillgänglighet är allas ansvar. Det är inte någon speciell verksamhet eller person som ska se till att arbetet fortskrider, men det kan behövas ökad kunskap och utbildning för att utveckla och genomföra ett bra tillgänglighetsarbete.

Att göra samhället tillgängligare för personer med olika funktionsnedsättningar kommer alla till godo. Man kan säga att lösningar som är nödvändiga för 10 procent av befolkningen, underlättar för 40 procent, och gör det bekvämt för 100 procent.

Genom samordnade insatser och prioritering av tillgänglighetsfrågor bidrar vi alla till en kommun där du som medborgare känner dig respekterad och ges förutsättningar att må bra.

Strategin för tillgänglighetsarbete utgår från FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Boverkets riktlinjer, PBL (plan- och bygglagen) LSS (lagen om stöd och service) samt Arbetsmiljöverkets riktlinjer och målsättningar.

Den har tagits fram för att ge mer kunskap om tillgänglighetsfrågor. Målet är att den ska leda till bättre tillgänglighet – i det offentliga rummet, i information och i verksamheten som helhet.

## Tillgänglighet är ditt ansvar

Tillgänglighet innebär att alla själva ska kunna ta sig fram och klara sig i sin omgivande miljö. God tillgänglighet är en förutsättning för att alla människor ska kunna delta i samhällslivet på jämlika villkor.

Kommunen har ett ansvar för ökad delaktighet och självbestämmande för personer som har en funktionsnedsättning. Sedan 2009 ska vi följa FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det gör vi genom att arbeta för bättre tillgänglighet i kommunen.

Alla som arbetar inom kommunen, som tar emot service från eller som kontaktar kommunen, ska kunna göra det på lika villkor. Det innebär att vi ska se till att kommunen som arbetsplats är tillgänglig för dem som arbetar här. Det innebär också att vi i planering och genomförande av vår verksamhet ska utgå från att människor är olika och har olika förutsättningar, behov och önskemål.

Arbetet innebär bland annat att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionsnedsättning och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Att jobba med tillgänglighetsfrågor höjer kvaliteten i samhället för alla och är inte bara kopplat till personer med funktionsnedsättning. Målsättningen är att Umeå ska vara Sveriges tillgängligaste kommun år 2020.

Umeå kommuns vision är att vi ska vara 200 000 invånare år 2050 och att vi ska vara en av Sveriges bästa kommuner att bo och verka i. Därför är det viktigt att arbeta med tillgänglighet.

## Syfte med strategin

Strategin för tillgänglighetsfrågor hjälper dig att förstå vikten av att jobba med tillgänglighet och ger dig kunskap om hur lagar och konventioner kring tillgänglighet påverkar ditt arbetsområde – vare sig det handlar om att fatta ett beslut i din nämnd, upprätta en plan i din verksamhet för tillgänglighetsfrågor, eller möta anställda och medborgare. Strategin gäller fram till år 2020.

### Strategin ska ge dig:

- förståelse för vilket ansvar och vilka skyldigheter all offentlig verksamhet har att förverkliga FN-konventionen om mänskliga rättigheter, lagen om stöd och service (LSS), plan- och bygglagen (PBL 2010:900), Boverkets byggregler – föreskrifter och allmänna råd (BBR) samt Arbetsmiljöverkets målsättningar
- exempel på hur tillgänglighet hör ihop med Umeå kommuns vision och övergripande mål.
- tips på webbplatser där du kan läsa, ladda ner eller beställa litteratur och information
- webbadresser till handikapporganisationer som kan vara till hjälp för dig i ditt arbete.

### Umeå kommuns verksamhetsidé

”Med gemensamma krafter skapar vi ett gott liv i Umeå. Vi bidrar till välfärd för alla och ger goda förutsättningar för företagande, fritid och kultur.”

### Umeå kommuns gemensamma värdegrund

Medborgarfokus: Vi skapar värde för dem vi finns till för.

Öppenhet : Vi är tillgängliga, tydliga och lyssnar med omtanke.

Tillit: Vi har förtroende för varandra och vår förmåga att möta utmaningar.

Ständiga förbättringar: Vi utvecklas positivt genom ständiga förbättringar och förnyelse.



# Ord och betydelser

## Funktionsnedsättning

Enligt konventionen definieras funktionsnedsättning som en nedsättning av en persons fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsförmåga.

I Sverige har många medborgare någon form av funktionsnedsättning. Det behöver inte synas att en person har en funktionsnedsättning. I takt med att befolkningen lever allt längre kommer sannolikt antalet personer som har en funktionsnedsättning att öka.

## Funktionsnedsättning eller funktionshinder?

Funktionsnedsättning är en nedsättning av en persons funktionsförmåga. Funktionshinder däremot, uppstår på grund av att omgivningen är otillräcklig för en person med funktionsnedsättning.

En person som använder rullstol blir till exempel funktionshindrad när det saknas ramp för att ta sig in i en byggnad. Detsamma gäller en person med synnedsättning, när knapparna till hissen saknar punktskrift.

Det är med andra ord inte funktionsnedsättningar i sig som skapar funktionshinder och en funktionsnedsättning behöver inte innebära att man är funktionshindrad. Det är snarare en fråga om hur goda förutsättningar människor får att vara delaktiga och självständiga i samhället.

Idag använder man inte längre ordet handikapp, eftersom ”handikapp” ofta definierats som en egenskap och en brist hos individen. Vi säger istället person med funktionsnedsättning.

## Tillgänglighet

Tillgänglighet handlar om hur bra något kan användas och brukar ofta få beskriva hur bra personer med funktionsnedsättning kan använda lokaler och information. Men det är bredare än så. Människor ska kunna leva ett självständigt liv och delta i samhällslivet oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte.

Kommunens verksamheter är till för alla och därför behöver lokaler, utemiljöer, information, webb och själva verksamheten kunna användas av alla. Vi ska förbättra tillgängligheten både internt för de som arbetar här och externt för de som vi ger service till.

Tillgänglighet kan handla om att kunna ta sig till och från arbetet, besöka kulturinstitutioner, hämta barn på dagis, åka buss och ta del av viktig information. Tillgänglighet används som ett samlande begrepp för både tillgänglighet och användbarhet.

## Olika funktionsnedsättningar – olika behov

Var och en av funktionsnedsättningarna skapar olika behov i olika situationer, och kan kräva olika lösningar för att rättigheterna i konventionen ska kunna tillgodoses. Även grad av funktionsnedsättning spelar roll för en persons förutsättningar och behov.



## Vad säger lagen?

### FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sedan 2009 gäller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige. Den bygger på FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter som antogs 1948, och som förtydligar vad som måste till för att mänskliga rättigheter ska tillgodoses för personer med funktionsnedsättning. Som anställd i kommunen har du tillsammans med övriga offentliga verksamheter ett ansvar för att förverkliga rättigheterna i konventionen.

Konventionen är inte enbart ett dokument utan ett förhållningssätt som ska betyda något och göra skillnad i ditt arbete.

### Undanröja hinder och diskriminering

För att möjliggöra för alla att leva oberoende och fullt ut ska vi se till att samhällsfunktioner är tillgängliga. Vi ska undanröja de hinder som finns, till exempel i miljö eller attityder, för att alla ska kunna delta på lika villkor.

Konventionen betonar särskilt allas rätt till att inte bli diskriminerade, det vill säga åtskillnad, undantag eller inskränkning som görs inom olika områden.

Alla offentliga organ i Sverige har ett juridiskt ansvar att förverkliga rättigheterna i konventionen. Det innebär en skyldighet att:

- själv inte kränka rättigheterna
- hindra andra från att kränka rättigheterna
- skapa förutsättningar för att rättigheterna faktiskt förverkligas, till exempel genom att fatta beslut, se till att det finns budgetutrymme, utforma verksamheter, upprätta lagar/riktlinjer/planer och sprida kunskap i linje med konventionen.



## FN-konventionen bygger på följande principer:

- Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende.
- Icke-diskriminering.
- Fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället.
- Respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten.
- Lika möjligheter.
- Tillgänglighet.
- Jämställdhet mellan kvinnor och män.
- Respekt för att barn med funktionsnedsättning har rätt att bevara sin identitet.

## LSS – lagen om stöd och service

LSS betyder lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning och ger rätt till särskild hjälp. Människor som får hjälp genom LSS ska kunna leva ett liv, så likt andra människors liv som möjligt och kunna vara med i det som händer i samhället. Det kan bland annat innebära att själv få välja en särskild person som personlig assistent eller kontaktperson.

All personal som arbetar med LSS ska ha utbildning och kunskaper så att de kan utföra sitt arbete i enlighet med LSS principer.

## PBL – plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen ställer krav på att enkelt avhjälpta hinder mot tillgänglighet ska undanröjas. Det gäller i byggnader som har allmänna lokaler och på allmänna platser. Boverket har tagit fram föreskrifter om vad det innebär, bland annat rörande bostadsutformning, rumshöjd och brandskydd.

## Bättre tillgänglighet underlättar för alla

Ett mer tillgängligt samhälle underlättar för alla. För den som har en funktionsnedsättning är tillgänglighet extra viktigt, eftersom det kan vara en förutsättning för att kunna delta i samhället fullt ut.

### Onödig ohälsa

Diskriminering, negativa attityder och bristande tillgänglighet i samhället leder till ohälsa för personer med funktionsnedsättning. En ohälsa som kostar. Personer med funktionsnedsättning i Sverige har sämre levnadsvillkor än övriga befolkningen. Det gäller inom såväl ekonomi som hälsa, arbete och utbildning visar Socialstyrelsens rapport ”Alltjämt ojämlikt” från 2010.

Folkhälsoinstitutets rapport ”Onödig ohälsa” från 2008 visar att dålig hälsa är mer än tio gånger så vanligt bland personer med funktionsnedsättning. Det finns faktorer som gör att personer med funktionsnedsättning har sämre möjligheter att vara delaktiga, självständiga och att få inflytande över sin vardag.

Att personer med funktionsnedsättning har sämre förutsättningar i skolan och på arbetsmarknaden än personer utan funktionsnedsättning ger också sämre ekonomiska och sociala villkor. Det har också negativa effekter för såväl fysisk som psykisk hälsa.

Folkhälsoinstitutet bedömer att hälsan kan öka hos personer med funktionsnedsättning om det finns ett effektivt arbete för tillgänglighet.

### Välj universella lösningar där det är möjligt

Typiska exempel på en tillgänglig lösning är elektroniska dörröppnare och rymliga hissar. Dessa kan vara en nödvändighet för en person med rullstol men underlättar samtidigt för den som kommer med barnvagn eller tunga kassar. Ett annat exempel är texter skrivna med enklare och tydligare språk – nödvändigt för den som har läs- och skrivsvårigheter men också lättare för alla att ta till sig.

Ibland är det både nödvändigt och viktigt att ta till särskilda lösningar för att kunna tillgodose en persons rättigheter. Men där det går att göra en universell lösning är det att föredra. Planerar du universellt från början, behöver du till exempel inte göra dyra nödlösningar i efterhand. Inte heller är du tvungen att hänvisa en person med begränsad rörlighet till speciallösningar som ”hissen eller dörren på baksidan”.

Ett tillgängligt samhälle innebär att personer som förvärvat en funktionsnedsättning fortsättningsvis kan resa till och arbeta på sin arbetsplats, besöka sin hälsocentral och lämna sina barn på förskolan.

## Jämlika möten

Det är helt naturligt att ibland känna viss osäkerhet i möte med en person som har en funktionsnedsättning. När och hur mycket ska jag hjälpa, eller vill personen klara sig själv?

Det bästa sättet i ett möte är att vara sig själv, ta god tid på sig, tänka på att ha ögonkontakt med den du pratar med, vara uppmärksam och lyhörd. Blir du osäker eller undrar över något så fråga personen eller, om det inte passar, handla efter din känsla. I mötet med personer som har nedsatt funktionsförmåga kan det vara små detaljer som avgör om mötet blir bra eller dåligt.

Kommunala handikapprådet i Umeå har tagit fram ”Jämlika möten – En guide till bättre bemötande i Umeå kommun.” Här finns några goda råd och verktyg för att underlätta mötet med personer med olika funktionsförmågor. I skriften finns de vanligaste funktionsnedsättningarna kort beskrivna och vad du kan tänka på i mötet med människor.

## Det offentliga rummet

- Alla ska ha tillträde till offentliga lokaler såsom arbetslokaler, affärer, biografier, restauranger, rekreationsanläggningar med mera.
- Det ska gå att ta sig till och från lokalen och att delta i verksamheten.
- Alla ska ha tillträde till allmänna platser och anläggningar såsom gator, vägar, parker, torg samt fritidsområden, skidbackar med liftar, campingplatser, friluftsbad med mera.
- Personer med funktionsnedsättning ska själva kunna sätta sig i säkerhet och få hjälp vid brand och i andra nödsituationer.

> Läs mer i avsnittet *Tillgängliga lokaler* i Handisams ”Riv hindren – riktlinjer för tillgänglighet 2012”.

## Information och kommunikation

- Det ska vara möjligt för alla att ta del av information från kommunen.
- Information från kommunen ska vara tydlig och skriven på ett enkelt språk. Den ska på begäran gå att få i olika varianter till exempel inläst, storstil, lättläst, punktskrift och på flera språk.
- Alla har inte tillgång till dator eller internet, därför kan information ibland behöva skickas via post eller andra kanaler.
- En tillgänglig webbplats innebär att varje användare kan anpassa presentationen av innehållet efter sina egna behov.
- Tänk på att skriva för målgruppen och att ha en tydlig disposition.
- Tekniska hjälpmedel ska finnas om så behövs, till exempel hörslinga eller tolk samt personal med kunskap i hur de används. För de som behöver finns tolkservice; tecken-, tal-, eller skrivtolk samt översättare.
- Besöksinformation bör innehålla information om tillgänglighet för den som har en funktionsnedsättning. Umeå kommun har sådan information via boknings- och serviceguiden.
- För den som föredrar att tala direkt med en person finns kommunens växel, medborgarsluss och samtliga tjänstepersoner som ska kunna informera eller hänvisa vidare.

> Läs mer i avsnittet *Tillgänglig information och kommunikation* i Handisams ”Riv hindren – riktlinjer för tillgänglighet 2012”.

## Verksamhet

- Funktionshindersperspektivet behöver finnas med i hela kommunens verksamhet, i planering, beslut och i processer.
- Kommunen ska vara ett föredöme som arbetsgivare och verksamheten får inte utestänga någon.
- Utbildning i tillgänglighet är en kompetensutveckling för anställda.
- Tillgänglighetsfrågorna ska lyftas utifrån de uppdrag och aktiviteter som bestäms för varje år.
- Krav på tillgänglighet ska ställas i upphandling.
- Funktionshinder är en diskrimineringsgrund och arbetstagare, arbetssökande och praktikanter med funktionsnedsättning får inte diskrimineras.

> Läs mer i avsnittet *Tillgänglig verksamhet* i Handisams ”Riv hindren – riktlinjer för tillgänglighet 2012”.

## En tillgänglig arbetsmarknad

Arbete är en nyckelfaktor för att vara delaktig i samhället. För att en person med funktionsnedsättning ska ha lika möjligheter att söka, få och utföra ett arbete måste arbetslivet och arbetsmarknaden vara tillgänglig. Det innebär att såväl arbetsplatser, som arbetsförmedling och yrkesutbildningar måste vara utformade efter de behov som olika funktionsnedsättningar kan medföra. Det är också viktigt att kollektivtrafiken, byggnader och information är tillgänglig.

Det måste till exempel gå att läsa en platsannons om du är synskadad och vara lätt att ta sig runt på arbetsplatsen även för den som har begränsad rörlighet. Det måste också vara möjligt att ta del av utbildningsmaterialet vid yrkes- eller internutbildningar om du har dyslexi eller ha möjlighet till teckentolk om du är hörsel-skadad.

En person med funktionsnedsättning ska inte heller riskera att utsättas för mobbing, övergrepp eller kränkande särbehandling, på arbetsplatsen eller som arbets-sökande.

Arbetsmiljöverket har särskilda handlingsplaner och målsättningar för att se till att perspektivet på funktionsnedsättningar genomsyrar alla samhällssektorer för att säkra ett tillgängligt samhälle.

I Umeå kommun har en kompetensförsörjningsplan som beskriver behov och förutsättningar, identifierar bristyrken och ger förslag på strategier, tagits fram. En av strategierna är att satsa på jämställdhet, mångfald och integration, bland annat genom att förbättra möjligheterna för funktionshindrade.

> Läs mer i avsnittet *Ökad jämställdhet, mångfald och integration* i Umeå kommuns kompetensförsörjningsplan 2013 –15.

### Det ska finnas stöd i arbetslivet

Det ska finnas stöd för den som har en funktionsnedsättning att hitta en anställning, men också att behålla den och att återgå till anställning efter exempelvis föräldraledighet eller sjukskrivning.

Arbetsplatsen ska vara anpassad. Arbetsgivaren ska se till att det finns hjälpmedel och personligt utformat stöd om så behövs för att underlätta medarbetarens självständighet och rörlighet i arbetslivet.



## Det ska vara tryggt och säkert att ha ett arbete

Den som har en funktionsnedsättning har rätt till samma trygga och säkra arbetsvillkor som alla andra. Hon eller han ska till exempel ha samma möjligheter att driva arbetsrättsliga och fackliga frågor, och ska kunna ta del av företagshälsa och -sjukvård på lika villkor som andra anställda. Hon eller han har också rätt till habilitering och rehabilitering vid behov.

## Alla ska kunna ta sig ut vid en nödsituation

Säkerhetsanordningar och rutiner för nödsituationer måste fungera även för personer med funktionsnedsättning. Larm, utrymningsvägar och information ska vara utformade utifrån de behov som en person med funktionsnedsättning kan ha.

## Viktigt med kunskap om olika funktionsnedsättningar

Kommunen har ett ansvar att öka medvetenheten om situationen för personer med funktionsnedsättning. Såväl arbetsgivare som anställda och berörda politiker ska ges kunskap. Kunskap behövs för att personer med funktionsnedsättning ska garanteras lika villkor och möjligheter på arbetsplatser och på arbetsmarknaden.

> Läs mer i ”Jämlika möten – En guide till bättre bemötande i Umeå kommun.”



# Stöd i arbetet för tillgänglighet

## Funktionshinderspolitik och Handisam

Målet med den svenska funktionshinderspolitiken är att skapa ett samhälle utan hinder för delaktighet och där det finns jämlikhet i levnadsvillkor för människor med funktionsnedsättning. Insatserna ska bekämpa diskriminering och ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande. Varje människa ska ha möjlighet att påverka beslut som rör henne eller honom. Funktionshinderpolitiken tar fasta på mänskliga rättigheter och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är styrande.

Funktionshinderspolitiken är sektorsövergripande. Det betyder att insatserna och ansvaret för att nå de funktionshinderspolitiska målen vilar på respektive samhälls-område, till exempel arbetsmarknadspolitik eller utbildningspolitik.

Handisam är den statliga myndighet som samordnar funktionshinderspolitikens genomförande och har utarbetat riktlinjer för arbetet.

## Bostadsanpassning

Personer med funktionsnedsättning kan söka bidrag för att anpassa sin bostad. Till exempel kan kommunen ge bidrag för att ta bort trösklar, anpassa badrummet eller förbättra belysningen. Bidraget ska gå till sådant som underlättar det dagliga livet i hemmet, till exempel att förflytta sig i hemmet, sova, sköta sin hygien, laga mat och äta samt ta sig in i och ut ur bostaden.

## Kommunala handikapprådet, KHR

Umeås Kommunala handikappråd (KHR) träffas fyra gånger per år. Rådet har en viktig roll som referensgrupp och remissinstans för de funktionshinderspolitiska frågorna.

Några av de viktigaste syftena med KHR är att ge personer med funktionsnedsättning ökad delaktighet och jämlikhet på alla områden i samhället. Nästan varje område har en funktionshindersaspekt och det gäller således att all kommunal verksamhet ser sitt ansvar.

Rådets medlemmar består av företrädare för olika handkapporganisationer, politiker från kommunala nämnder samt områdesansvariga i Umeå kommun och representanter från Västerbottens läns landsting. KHR har funnits sedan 1972.



## Tillgänglighetsstrateg

Umeå kommun har en tillgänglighetsstrateg anställd som hjälper dig i ditt arbete. Tillgänglighetsstrategen arbetar bland annat med planering och ärendehantering av KHR:s beslut.

Tillgänglighetsstrategen förbereder och samordnas KHR i Umeå. Tillgänglighetsstrategen ska också samordna och sammankalla arbetsgruppen för tillgänglighetsarbete. Mötesdatum för kommunala handikapprådet planeras med ordförande och vice ordförande i slutet av varje år.

## Umeås vision och målsättning

Umeå kommuns vision är vi ska ha 200 000 invånare år 2050 och att vi ska vara en av Sveriges bästa kommuner att bo och verka i.

För att nå visionen är områden som kompetens och livsmiljö viktiga – och tillgänglighetsfrågorna har bäring på båda. Vi behöver:

- tänka på att det bör finnas horisontella perspektiv, till exempel tillgänglighet, jämställdhet, miljö, natur och folkhälsa, inom alla verksamheter
- öka förståelsen och kunskapen om tillgänglighet, både inom kommunen och i samhället
- utveckla ett väl fungerande vardagliv för alla
- utveckla ett attraktivt och tillgängligt offentligt rum
- arbeta utifrån FN-konventionens utgångspunkt – Alla ska med!

## Kommunfullmäktiges mål för Umeå 2013–2015

I juni 2012 beslutade kommunfullmäktige om nya mål för Umeå kommuns arbete. De sju övergripande målen är:

- Umeå ska skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen i Umeå genom tillväxt i näringslivet i samverkan med näringsliv, universitet, med flera.
- Umeås tillväxt ska klaras med bibehållen social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050.
- Umeå ska förstärka vår ställning som internationell kulturstad och aktivt verka för kultur som investering och inspiration för ett hållbart samhälle, tillväxt och global utveckling.
- Umeå ska utveckla kunskapsstaden Umeå med god utbildning och ett livslångt lärande.
- Umeå ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.
- Umeå ska ha Sveriges bästa folkhälsa 2020.
- Barnfattigdomen i Umeå ska minska.

## Målsättning med tillgänglighetsarbetet

Målet är att ”Umeå ska vara Sveriges tillgängligaste kommun år 2020”.

För att uppnå det finns ett antal delmål.

1. Tillgänglighetsfrågorna beaktas i Umeås strategiska plan.
2. Vi har bättre kompetens i fysiska tillgänglighetsfrågor.
3. Vi har ett gemensamt samarbete med organisationer inom funktionshinder-rörelsen.

Detta gör vi genom:

1. Kompetensutveckling kring bemötande och ökade kunskaper om olika funktionshinder.
  - Strategin *Tänk till, gör rätt!* och *Jämlika möten*.
2. Kommunen ska ha en person anställd med specialkompetens i tillgänglighetsfrågor.
3. Rutiner vid upphandling för att säkra tillgänglighetsperspektivet.
  - Tydlig ansvarsfördelning där verksamheten ger uppdraget.
  - Verksamheten ansvarar för att bevaka tillgängligheten.
  - Vi kan ställa icke-ekonomiska krav.
  - Vi behöver bli bättre på uppföljning.
  - Föreningar som direkt berörs av en upphandling kan vara med i processen för att få föra fram sina synpunkter, exempelvis färdtjänst.
  - Ett brukarråd kan få vara med i processen.
4. IT och kommunikationsfunktionen ska ha kompetens om tillgänglighetsfrågor.
5. Förbättra arbetsituationen för personer med funktionsnedsättning.
6. Utveckla friluftslivet. Skapa tillgängliga områden samt värna om fysiska miljöer som grönområden och naturlig skog för att ge förutsättningar för bättre hälsa.
7. Se till att kultur- och fritidsverksamheten är tillgänglig och öppen för alla – fysiskt, informativt och kommunikativt.



## Uppföljning och utvärdering

Handisam utvärderar kommunernas tillgänglighetsarbete årligen. I samverkan med berörda aktörer utvecklas kvalitetsmått inom åtta politikområden: arbetsmarknad, utbildning, socialpolitik, folkhälsa, fysisk tillgänglighet, transport, IT-politik och kultur/idrott. Tillgänglighetsindikatorer kommer att utvärderas i kommande livsmiljöbarometer, som är Umeå kommuns verktyg för att följa upp hållbar utveckling.



## Slutord

Sammanfattningsvis kan sägas att om vi arbetar med att ge förutsättningar för alla att bo och verka i Umeå så kan vi med gemensamma krafter skapa ett gott liv där vi bidrar till välfärd för alla och ger goda möjligheter till en hållbar framtid med god hälsa, ren miljö, arbete, företagande, fritid, natur och kultur.

## Litteratur och informationsmaterial

*Alltjämt ojämnt! – Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning*  
Socialstyrelsen (2010). <http://www.socialstyrelsen.se/>

*Boverket om tillgänglighet*  
Boverket. <http://www.boverket.se/tillganglighet/>

*Checklista: Arbetsanpassning, rehabilitering och tillgänglighet.*  
Arbetsmiljöverket. <http://www.av.se/>

*Den nya konventionen! Ett utbildningsmaterial om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning – för dig som arbetar i kommun, region och landsting*  
Handisam (2010). <http://www.handisam.se/>

*En strategi för genomförande av funktionshinderspolicen 2011–2016*  
Socialdepartementet (2011). <http://www.regeringen.se/>

*FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*  
SÖ 2008:26. <http://www.handisam.se/>

*Folkhälsopolitisk rapport 2010. Framtidens folkhälsa – allas ansvar*  
Statens folkhälsoinstitut (2010). <http://www.fhi.se/>

*Onödig hälsa – Hälsoläget för personer med funktionsnedsättning*  
Statens folkhälsoinstitut (2008). <http://www.fhi.se/>

*Plan- och bygglag (2010:900)*  
Socialdepartementet (2010). <http://www.riksdagen.se/>

*Riv hindren – riktlinjer för tillgänglighet.*  
Handisam (2012). <http://www.handisam.se/>

## Handikapporganisationer

Handikappförbundens samarbetsorgan, HSO  
<http://www.hso.se/>

Svenska funktionshindersorganisationer  
<http://www.handisam.se/Funktionshinderspolicen/Handikapporganisationer/Olika-handikappforbund/>

## Uppföljning och statistik

Uppföljning i kommuner och landsting – Så ser det ut i din kommun  
<http://www.handisam.se/>

**Umeå kommun**

**Besöksadress** Stadshuset, Skolgatan 31 A  
**Postadress** SE-901 84 Umeå  
**Telefon** 090-16 10 00  
**Fax** 090-16 32 08  
**E-post** [umea.kommun@umea.se](mailto:umea.kommun@umea.se)  
[www.umea.se/tillganglighet](http://www.umea.se/tillganglighet)

